

јазик. Со обзир на оградувањето што го истакнаа авторите во „Указания. .“, во врска со непотполноста на речникот тоа, сепак, не може да се земе за голем пропуст.

Во речникот се среќаваат и зборови кои и во катаревуса многу ретко се употребуваат. Тоа се зборови позајмени од стариот јазик, а не се обележени со знакот κ., на пр. οἰκτεῖρω, διηνεκῆς, διῆσταμαί, ἕως (= зора), ἀϊδίως, ἐλαύνω, ἐνθάδε, οὐς, τίκτω, τηλικούτος, τοσάκις и др.

При крајот од речникот даден е список за најупотребливите грчки кратенки. Објасненијата, дадени во заграда, се во димотики, со извесни недоследности, на пр. за кратенката ПΔΕΓ се дава објаснението: Πανελλήνιος Δημοκρατική Ένωσή (-σις) Γυναικῶν каде првиот збор е даден во катаревуса наместо во димотики: Πανελλήνια, како, впрочем, правилно е одбележен во речникот.

Веднаш потоа се дава и список на поважните географски и сопствени имиња.

Воопшто, речников е добро составен и, без сомнение, ќе одигра корисна улога како солидно помагало.

Ј. Филовски, Скопје.

БЪЛГАРСКО-ГРЪЦКИ РЕЧНИК (ΒΟΥΛΓΑΡΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ). Съставители: *К. Илков, Д. К. Марицас, Ай. Михайлов, Д. И. Пейчикив.* Редактори: *Вл. Георгиев и М. Филипова-Байрова.* Издателство на Българската академия на науките. София, 1960, стр. 1472, 8°.

Овој речник претставува, несомнено, придонес во изучувањето на современите грчки јазик. Обемот, техничката страна и квалитетот се на висина.

Учеството на голем број лица, било како составувачи било како редактори, укажува на сериозноста со која се пришло кон работата.

Во *Преглоророй* е подвлечен фактот дека, поради историските врски и тесните соседски односи, произлегла и потребата од еден голем бугарско-грчки речник кој би требало да ја пополни празнината што се чувствувала од поодамна, макар што првиот обид за составување бугарско-грчки речник бил направен уште во 1849 г.

Работата над речников започнала во 1956 г. и во неговото составување зеле учество 4 соработници на Институтот за бугарски јазик при Бугарската академија на науките од кои двајца Бугари и двајца Грци под раководството на акад. Владимир Георгиев и сораб. М. Филипова-Байрова.

Одолжувањето на работата уследило поради тешкотиите со кои се сретнала екипата составувачи, која немала доволно податоци за состојбата на „грчкото јазикознание и грчката лексикологија и лексикографија“ и располагала со малку грчка литература.

При составувањето на речников биле исползувани 9 речници од кои 3 отпечатени во Софија а 6 во Атина.

Во *Указания за изйолзуване на речника* дадени се објасненија како да се користи речникот. Имено, преводот на секој збор се дава по граматичките и стилистичките белешки, одделувајќи го секое значење со точка, додека нијансите во значењата се одделуваат со горна точка (грчкиот знак за точка и записка).

При преведувањето се дава „на прво место најактуелното, најсовременото значење, а застарените, дијалектните и архаичните се даваат поназад“.

За правилно ориентирање, со соодветни белешки, скратеници на грчки, се означува ограничувањето на значењата во одредена област и се определуваат „специјалните термини и значења на одделни многузначни зборови“.

Што се однесува до работата на самиот речник, треба да се каже дека таа е извршена со голема грижливост и заслужува внимание и пофалби. Имено, материјалот, невообичаено многу богат, е одлично распределен. На прво место, при преводот на секој бугарски збор, се дава формата од живиот, говорниот јазик — д и м о т и к и, и тоа онаа што е најчеста, највообичаена, потоа се даваат и сите други поважни форми кои се употребуваат во живиот јазик и дури после се дава и формата која се употребува во застарениот литературен јазик, а пред неа стои буквата κ. (= катаревуса). Оваа појава е нова, барем што се однесува

до речници кои немаат енциклопедиски карактер. Овој начин на составување речник не само што е корисен и практично оправдан, туку претставува и оригиналност, факт што одбележува нова етапа во изучувањето на грчкиот јазик. Тоа е важно не само од практична туку и од идејна гледна точка. Имено, поставувањето на народниот јазик пред катаревуса претставува новина која означува пресвртница во историјата на грчката лексикографија при што претпочитањето на живиот јазик, наспроти катаревуса, треба да се смета за реално и историски нужно.

Особено треба да се истакне богатиот и разновиден илустративен материјал кој, со мали исклучоци, е даден на живиот јазик.

При употребата на зборовите од димотики се води сметка и за падежните форми на именките, особено за генитивот кој во народниот јазик ја нема онаа флексија што ја има во катаревуса.

Има и некои пропусти, но тие се сосем ретки, на пр. при преводот на зборот *калорија* е дадена само формата θερμίδς, место θερμίδα како што тоа е сторено во *Грчко-български речник*. Тоа е правилно и доследно спроведено во случајот со именките од иста парадигма: ἐλπίδα-ἐλπιδς, φρονίδα-φρονιδς, πατρίδα-πατριδς итн.

Придавкиите секогаш се даваат во трите рода, т. е. се обележува целата форма од м. род, а потоа се даваат само наставките за ж. и ср. род. Кога се даваат повеќе форми со синонимно значење, тогаш нивниот распоред правилно се усогласува со степенот на употребливоста во живиот јазик. Многу често, во заграда, се даваат и наставките, карактеристични за катаревуса, што е, исто така, позитивно. Но, и покрај тоа, се имаат направено и пропусти. Имено, при одбележувањето на наставките за ср. род се среќава едно шаренило кое може да доведе до недоумица. Се работи за тоа: наставките за ср. род се јавуваат во три вида: -ο, -ον и -ο(ν). Тука, всушност, има само две наставки: -ο и -ον, додека -ο(ν) е комбинација на другите две. Наставката -ο е типична за димотики, -ον за катаревуса, додека -ο(ν) означува дека формата од ср. род може да се употребува ту без -ν ту со -ν. Често една и иста придавка се дава двојако, на пр. αὐτοβιογραφικός -ή -ό(ν) и -ός -ή -ό· ἀρχιτεκτονικός -ή -όν и -ός -ή -ό(ν)· ἀνατομικός -ή -όν и -ός -ή -ό(ν)· ἀκουστικός -ή -ό и -ός -ή -ό(ν)· ἀλγεβρικός -ή -όν и -ός -ή -ό(ν) итн. Итн. Во овие примери двојството на наставките не е потребно и правилно е да се даде само наставката -ο(ν) што би значело дека формата од ср. род може да се употребува без -ν (димотики) и со -ν (катаревуса).

Заменкиите, главно, добро се дадени. Можат да се направат само следниве забелешки: кај личната замена во 2. л. еднина дадени се формите по овој ред: σύ, ἐσύ м. ἐσύ, σύ, во согласност со оној принцип што веќе е прифатен и спроведен од страна на авторите на речников. При забел. бр. 3, под овој збор, е дадено објаснение во катаревуса, додека во другите две во димотики.

Заменските форми од ср. род μολαχόν и ἐκεῖνον дадени се со -ν м. без -ν.

Пред заменката τοσοῦτος -η -ο(ν) испуштен е знакот κ.

Приципијата за *илаолиите* е обработена многу добро. Даден е јасен преглед на најважните елементи (времиња, залог итн.). При преводот се дава на прво место онаа форма што е најупотреблива а на крајот и формата од катаревуса.

Особено внимание им е посветено на *прилозиите* кои се одлично дадени. Авторите пошле по најправилниот пат кога прво ја поместиле формата со наставката -α, карактеристична за живиот јазик, а потоа формата со наставката -ως, карактеристична за катаревуса. Ретки се пропустите, одн. случаите без наставката -α, cf. αὐτομάτως.

Останатите видови зборови одлично се дадени.

Ќе се свртам сега на двата почетни текста: Πρόλογος и Ὑποδείξεις πρός χρησιν τοῦ λεξικοῦ.

Уште во првите редови на Πρόλογος јасно се гледа намерата на авторите да го упорстат грчкиот јазик во однос на лексиката, стилот и синтаксата. Во тоа, општо земено, постигнале успех. Но, како што ќе видиме потоа, таа нивна намера не била спроведена насекаде доследно. Направени се извесни пропусти кои можеле, со малку поголемо внимание, да бидат одбегнати.

Текстовите се напишани на димотики со примеси на катаревуса.

Позитивните работи се состојат во следново:

1. Стилизацијата на текстот е во духот на живиот јазик што означува напуштање на традиционалните вообичаени предговори пишувани на твр. катаревуса која М. Карагачис, автор на делото 'Η Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων, Атина 1952 г. на стр. 5, ја нарекува ἀποκρουστική.

2. Accentus gravis е изедначен со accentus acutus.

3. Исфрлен е знакот iota subscriptum, но има примери и со овој знак.

Од пропустите доминантно место зазема финалното (одн. еуфонично) -ν кое единствено кај членот, во акузатив еднина, покажува релативна константност, додека кај именките, во истиот падеж и број, е многу непостојано и предизвикува често забуна: кога и каде да се употребува. Еден ист израз се пишува двојако или тројако, на пр. βουλγαροελληνικό λεξικό—βουλγαροελληνικόν λεξικόν—βουλγαροελληνικήν λεξικόν итн. Првиот пример спаѓа во димотики, вториот во катаревуса, а третиот? — никаде. Такви и слични примери има доста. Еве уште некои од нив: ελληνικήν γλώσσα—ελληνικήν γλώσσαν· ελληνικήν μετὰφραση· λαϊκό λεξιλόγιον· περιουρισμένη χρήση· ἀμετάφραστη λέξις и др. Во последните два примера грешките се двојаци: првите зборови се во димотики, додека вторите во катаревуса. Како да се усогласи оваа спротивност?

Мешање на димотики со катаревуса: γιά-διά· στό όποιον — εις τό όποιον· сτή διάθεσή μας — εις τήν διάθεσή μας· ενεστῶτας — ενεστῶς· γλώσσας — γλώσσης· λέξεις — λέξεως· οί (λέξεις) — αί (μετοχάι) и др. Во овие примери, покрај другото, треба да се подвлече фактот дека во еден ист текст се употребуваат две форми за еден збор, како што е, на пр., случајот со предлогот γιά одн. διά. А кога треба да се направи избор меѓу овие две форми, тогаш γιά ќе има предимство. Истото би се рекло и за другите примери.

Упошреба на αυμενισοῦ и редупликацијаи. Во текстовите не постои уедначен критериум во врска со употребата на аугментот и редупликацијата. Се употребуваат форми со и без аугмент, одн. со и без редупликација, на пр. συντάχθηκε — συνέταξε· προστέθησαν (м.-кан) — προσέφεραν (м. πρόσφεραν) итн. Или: τετελεσμένος (м. συντελεσμένος)· συμπεπικνωμένος (м. συμπικνωμένος)· πολιτισμένος (а не: πεπολιτισμένος) итн.

Упошреба на одделни зборови и изрази, на пр. βαθιά м. βαθιά· παλαιά м. παλιά· αντικατοπτρίζεται м. αντικαθρεφτίζεται· εις χείρας μας м. στά χέρια μας· ή ακούρατος м. ή ακούραστη· διακρίσεως м. διάκρισης· ταῦτα м. αὐτά или τούτα· έπονται м. ακολουθοῦν· άνευ м. χωρίς· τās γραμματικές και λεξικές м. τίς γραμματικές και λεξικές· συνεργάτιδος м. συνεργάτριας итн.

На крајот, и покрај провлечените пропусти, заслужува да се одбележи уште еднаш постигнатиот успех благодарейќи на трудот што е положен од страна на сите учесници во составувањето и редактирањето на речникот.

J. Филовски, Скопје.